

Пътуване до Атон през лятото на 2016 г.

Иван Попов

Пътуването до такава степен се е утвърдило като тема и сюжет на съвременната култура, че е трудно да започнеш да го планираш и едновременно да не гледаш скептично на собствения си плам и желание да напуснеш „зоната на комфорта си”, както се казва на съвременен, изкривен български. Май се оказва, че чувството за собствена изключителност е до такава степен смътно, че едва ли не си склонен да го сметеш за фикция и да започнеш да се надсмиваш над себе си. Не така обаче се чувствахме при фактическата подготовка на тридневното посещение на Атон (което всъщност трае пет дни, като се прибавят отиването и връщането) през месец юни тази година. Още през април се пишат имейли и се водят телефонни разговори (на английски – къде е тук религиозната и културна идентичност, до която би трябвало да се доближим с цялата тази акция?..), запазва се стая в хотела в Урануполи, както и нощувки в отделните манастири – общо три на брой. Оказва се, че далеч не навсякъде са готови да ни приемат. На едно място имало ремонт, другаде всичко било „резервирано” за месеци напред... Добре, че жена ми говори гръцки, пък и явно намира общ език с монасите, по православна линия. Накрая с общи усилия успяваме да се спогодим с Хилендар, Констанонит и Пантелеймон за съответните три дена поклонническо пътуване. Любопитството е голямо, особено що се отнася до третата спирка: с брат ми започваме да си разменяме шеги за руснаците още по скайп, преди той да се прибере от Берлин и да се отправим по пътя на юг.

Самото придвижване преминава изключително приятно, най-вероятно защото е делничен ден. Качеството на храната в Кресненското дефиле рязко е спаднало, но успяваме да се успокоим с мисли и мантри за Гърция и тамошната гастрономия... Претенциозното интелектуалстване на тема „кодове” и „конвенции” на модерното общество, каращо ни да „си-мислим-че-другаде-ще-намерим-онова-което-ни-липсва-тук” очевидно е отстъпило място на неподправен ентузиазъм и лека еуфория от факта, че наистина ни предстои нещо особено. Баща ми си изключва телефона още в колата, което е вече знак за заличаване на всяка цивилизационна *differance*, както би казала Юлия

Кръстева, ако можеше да ни придружи (което обаче не е възможно, защото на Атон се допускат само мъже; остатък от добрия стар патерналистки ред на източния свят). Вече е ясно: пътуването е поело по собствения си път, а ние само участваме, предавайки се на многобройните впечатления.

Напредваме и се развличаме в коментари и сравнения на настилката и условията за шофиране в родината и в Гърция. Оказва се, че Б.Б. си е свършил работата добре. Дали не го хвалим, понеже в компанията сме само мъже и като че ли взаимно се индуцираме с остатъчна гордост, с която сме захранени от „По света и у нас” през изминалата година?.. Във всеки случай, за пореден път се убеждаваме в несъстоятелността на търсенето на различия между отделните народи и страни. Напротив, все по-малко неща остават, които да те учудят в чужбина и които да искаш да подложиш на аналитична дисекция още преди да си стигнал целта на пътуването си. Улавям се същевременно, че вършим точно това. С две думи – каквото и да сме си мислили, сме напълно в плен на онова което ни се случва: темите, за които говорим, ни издават като истински пътешественици.

След стоп за по едно фрапе в Аспровалта се насочваме на юг по полуострова и не след дълго пристигаме в Урануполи. По пътя се слуша гръцко радио с коментар на живо на мач от Европейското на гръцки език! С общи усилия успяваме да разберем, че Русия изостава в резултата, което повдига настроението, както и гордостта от успеха на тази „радикална езикова интерпретация” в стила на Доналд Дейвидсън. Видно е, че упорити елементи от вреден интелектуализъм все още ни измъчват, така че решението може да е само едно: да се насочваме към вечерята и бира „Амстел”, която държи монопола в земите на Перикъл и Алкивиад!

Баща ми засяда в хотела да търси мачове по телевизията (все пак пътуваме по времето на Европейското първенство – висше доказателство за проявения аскетизъм!), а аз и брат ми бързо разбираме, къде има „Амстел”. Приятно заведение до самия бряг, сервитьорът естествено се оказва българин. Това също малко подкопава очакванията за автентизъм, но явно все пак сме се поуморили от пътуването и в края на краищата се отдаваме на насладата от достигната цел, както и от мисълта за онова, което ни очаква.

Следват мачове, узо и още бира, както и неизбежната *greek salad*, която с удоволствие тематизираме цяла вечер. Ресторантът е подбран специално с телевизионен

екран, така че да не изпуснем нищо преди ферибота утре – все пак ни предстоят цели три дни без футбол!

Ден 2

Ставане навреме и редене на опашка за получаване на диамонитириата (това е разрешителното, което Атонската република издава на поклонниците-посетители) в съответния офис на пристанището. След това кафе и закуска до самия ферибот. Багажът е опакован бързо и ето че в 9:45 ч. вече плаваме на юг покрай полуострова. На палубата прави впечателние група сърби, които си носят видеокамера и непрестанно се снимат със сръбското знаме на фона на красивия бряг. Питам се за какви ли главорези от гражданските войни става дума – докато по-късно дочувам, че става дума за съвсем обикновени хора от Пожаревац. Естествено, и те като нас са се отправили към Хилендар.

От арсаната (пристанището на съответния манастир) ни взема малък автобус, който е като че ли херметически затворен от всякакъв приток на свеж въздух и никога не е почистван от прах. Който обаче има опит с автопарка на междушопските линии (и то още от невръстна детска възраст!), няма от какво да се притеснява. Хилендар е близо до източния бряг, така че де факто прекосяваме полуострова, а гледките са невероятно живописни.

В самия манастир бързо се ориентираме, настаняват ни, въпреки че не са получили предварително изпратения от нас факс. Учтиво се опитваме да разберем къде се е намирала килията на Паисий, но не сме познали – сърбинът спокойно ни отговаря, че не е чувал за никакъв монах с това име! Както и да е, важното е, че сме на същото място, където е написана „Историята“.

Понеже е едва обяд, решаваме да се разходим още по-на изток, до манастира Есфигмен, който е на самия бряг. Жегата е невероятна, заради което си докарвам лек слънчев удар, но какъв по-добър начин да-се-освободиш-от-стреса-на-забързания-софийски-живот... В Есфигмен сме очевидно единствените поклонници, опитваме се да видим иконите, но се оказва, че в момента ги реставрират, а монахът, който се занимава с това, не може да бъде открит. Самият манастир се слави като краен в теологическите си възгледи, както и по отношение на политиката си спрямо останалата Атонска република.

Обратно на това, монасите ни правят изключително добро впечатление, а английският им е на много прилично ниво.

Връщане в Хилендар, вечеря и сън. Единственото, което ме интересува, е никой да не започне да хърка преди мен. Този път за огромно учудване наистина успявам да заспя бързо – нещо, което се повтаря през всичките три дена, докато сме на Атон. Все пак усещането за дискомфорт е осезаемо – знак, че студентските години, общежитията и цялата останала съмнителна „романтика“ за щастие отдавна са останали в миналото.

Ден 3

Ставаме, следват службата в манастирската църква, както и общото хранене с монасите. След това се въртим на двора на манастира, микробусчето се очаква да пристигне всеки момент. Запознаваме се с група интелигентни и приятни момчета, сърби, които възнамеряват да ходят пеш до Зографския манастир. Групата от Пожаревац си говори за бира и нейната липса на Атон, което не навява кой знае какви духовни импликации... Най-сетне се натоварваме и потегляме – обратно към западния бряг, откъдето ще ни вземе фериботът.

Слизаме на грешното място, но сме в състояние да пресрещнем камиона, който ни качва до Константонит. Там обстановката е съвсем различна – манастирът е най-нисък по ранг (атонските манастири са подредени в определена последователност, която отразява духовното, но и материалното им значение в историята на автономната република), не разполага с електричество и като цяло не издава кой знае колко духовна и интелектуална атмосфера... За сметка на това сме сами в стаята, което поне до известна степен ни кара да се почувстваме по-спокойни. Интересна забележка на баща ми: в София времето никога не е достатъчно, докато тук то е в изобилие, даже се чудим какво да правим. За първи път от месеци насам спя следобяд, брат ми твърди, че това е натрупаната умора, която си пробива път и най-сетне ме напуска... Във всеки случай, вече имам чувството, че сме били на път цял месец, докато в действителност не са минали и три дни. Вечеряме с монасите и лягаме с кокошките – със залеза на слънцето нямаш много възможности за изява, още повече че единственото осветление са газените лампи.

Ден 4

По време на закуската телефонът на гръцки поклонник иззвънява, при което един от монасите го отнема и го стъпква пред очите на всички. Аз и брат ми гледаме, но не забравяме и да се храним, преди дядо игумен да е обявил края на начинанието... Подобни „лудитски“ прояви все пак ме правят скептичен; показното конфронтиране с цивилизацията не изглежда като да е израз на увереност, че собствената – манастирска – форма на живот ще пребъде и ще се запази такава, каквата е. Чудя се дали такъв радикализъм не е именно феномен на модерното светоусещане, където религията трябва да се бори за „влияние“, а последното вече не е нещо, разбиращо се от само себе си...

На арсаната долу на брега се разговаряме с грък, който се оказва потомък на българи – очевидно претопени преди поколения в хода на консолидирането на националната и народностната идеология в Гърция. Мъжът е фермер, съвсем обикновен човек, но изразява неподправена радост, че е в състояние да поговори на български език. Убеждавам се за пореден път доколко порочно е балканското настояване да имаш „идентичност“, която ти се налага отгоре и променя целия ти живот.

Трета и последна спирка: Пантелеймон! Контрастът с досега видяното не би могъл да бъде по-голям. Огромни комплекси, безброй тераси, от самия бряг нагоре по хълма, множество църкви, чиито куполи и кръстове виждаме още от ферибота. Научавам хубава руска дума от баща ми – „показуха“ – която очевидно винаги ще асоциирам с това място. За сметка на това организацията и хигиената са перфектни. Братята руснаци не ни посрещат с ракия, а с коняк, което обаче е повече от добре дошло. В архондарика (помещението, където първо влизат пристигащите поклонници) отново се засичаме с нашите сръбски приятели (не онези от Пожаревац, а другите). Наистина много симпатични момчета, обръщат по едно питие и бързат обратно за ферибота, който ще ги отведе обратно в цивилизацията. Ние ще останем още една вечер на Атон...

Обстановката и мащабите ни въздействат силно. Както баща ми отбелязва, „изостаналият“ Констанонит е някак си по-симпатичен от тази грандомания. На всичкото отгоре навсякъде се разхождат руснаци със съмнителни физиономии, дебели златни гердани и по анцузи (!). Сигурен съм, че в цивилния живот едва ли се занимават с много

благочестиви професии и че положително не бих имал шанс срещу тях със своята ирония... Като цяло, затвърждават се отрицателните впечатления, които май от самото начало хранехме към „по-големите братя”. Какво да се прави, предразсъдъците невинаги са нещо, от което може и следва да се освобождаваме – ако може да се вярва на Гадамер...

Но няма място за претенциозна умозрителност: в помещението, където ще спим, цари мултикултурна обстановка. С нас ще нощуват Марк (калифорниец от гръцки произход), Тимур (негов племенник – също американец, с гръцко-турски – ??! – корени, също православен) и *Дзордз* (тук следвам гръцкото произношение, най-вероятно е най-обикновен Йоргос). Въпросният господин се оказва същински аниматор – едно време му викахме „конференсие”. Запознаваме се за отрицателно време, нямам възможност да проявя буржоазната дистанцираност, която токлкова (не) ценя у себе си... Сипе комплименти наляво и надясно по адрес на мен и брат ми, баща ми стоически се стареа да го слуша заинтересовано. Оказва се, че е чест посетител на Атон, учил е и е работил в САЩ (от което английският му е завидно добър), като явно е прихванал доста от американския манталитет. Обяснява ми как на живота следва да се гледа положително и човек да не се впряга много. За момент обмислям, но после се отказвам да му цитирам сентенцията на Диего Марадона, че основната разлика между теорията и практиката е в ... практиката! Все пак това би нарушило атмосферата на мястото, където се намираме. Но запознанството наистина оживява обстановката, човекът си владее занаята, дума да няма.

След вечеря вече сме толкова уморени, че лягаме преди да сме почнали да се притесняваме дали ще можем да заспим, ако някой вземе да се разхърка. Спи се учудващо добре.

Ден 5

На сутринта отново служба, после хранене. Качеството на закуската е отлично. В това отношение руските монаси явно не показват слабости. На излизане с брат ми ни хващат да помогнем при раздигането на посудата в трапезарията. Съгласяваме се охотно, все пак са ни приели безплатно в манастира. Припомням си позабравената миризма на кухня от студентските години, скоростта ми малко е спаднала, но все още се усеща стара класа... Брат ми после се смее, че някакъв руски поклонник иззел самоволно ролята на

координатор и започнал да му нарежда как да забърсва масите... Това е положението, политическите структури може и да са се променили, но съотношенията се запазват: големите командват.

Качваме се на ферибота по обяд. Жегата и умората са силни, но и удовлетворението от завършеното поклонническо пътуване. Опитвам се да не влизам изцяло в ролята на турист – все пак Атон не е място, където ходиш просто за развлечение. Остават обаче повече въпроси, отколкото са намерени отговори... Учтивата заинтересованост към живота на монасите е минимално изискване, но достатъчно ли е то, за да можеш да твърдиш, че наистина си разбрал Атон? Все пак остава привкус на дистанция, поне у мен. Явно ще се наложи още да размишлявам върху трудностите по преодоляването на тривиалното ежедневие, което се стремяхме да осъществим чрез това пътуване...

На брега за отрицателно време забравяш за духовните материи. По заведенията гъмжи от руснаци, които се наливат с узо, а брат ми и аз отказваме да напуснем гръцката територия, без да сме опитали гирос. Начинанието се оказва доста сложно, ресторантът е препълнен и горкият персонал едва смогва да обслужи всички. Все пак идва и нашият ред, следва последен „Амстел“ (не и за шофьора!), купуваме задължителните магнитчета и потегляме обратно.

Рекапитулацията на изминалите дни е изключително положителна. Минаваме по магистралата покрай Солун, после на север. Преди границата спираме в гръцка бензиностанция за фрапе. Персоналът седи вътре (понеже има климатик) и въпреки забраната пуши цигари... Приятно е да почувстваш отново културната си идентичност, макар и на няколко километра от родината! Започват да се мяркат и все повече нашенци в коли с регистрация от югозападна България. „Харизматичният“ им начин на каране силно изнервя брат ми, който е зад волана. Очевидно и това е част от идентичността (тяхната). След купуване на зехтин на границата оцеляваме в Кресненското дефиле (и тримата сме нащрек и следим движението, понеже наистина не се знае колко от съ-пътуващите автомобили се управляват от потенциални самоубийци). Наистина жалко е да усещаш колко бързо подобни случки изчерпват натрупаното през последните дни спокойствие.

След Благоевград вече е лесно по магистралата, все пак начело на правителството не стои кой да е! За по-малко от час стигаме до София, трябва ни обаче още час, за да се приберем къщи. Пътуването вече е в миналото, с баща ми започваме да мислим за

следващото догодина. Типични съвременници, подвластни на разказите и породените от тях копнежи по... и ние не знаем какво.

(Снимки: **Чавдар Попов**)

